অধ্যায় ১৫ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্যয়

অধ্যায় গাঁথনি

১৫.১ উদ্দেশ্য
১৫.২ পৰিচয়
১৫.৩ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্যয়ৰ সাধাৰণ পৰিচয়
১৫.৪ অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্গ বা প্ৰত্যয়ৰ শ্ৰেণীবিভাজন
১৫.৪.১ অসমীয়া ভাষাৰ অৱস্থানগত প্ৰত্যয়
১৫.৪.২ অসমীয়া ভাষাৰ গুণগত প্ৰত্যয়
১৫.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১৫.৬ অধিক জানিবলৈ
১৫.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
১৫.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১৫.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্যয়ৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্যয়ৰ শ্ৰেণী বিভাজন কৰি দেখুৱাব পাৰিব
- শব্দ গঠন আৰু পদ সাধনত প্ৰত্যয়ৰ ভূমিকা সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব
- কৃৎ আৰু তদ্ধিত প্ৰত্যয়ৰ সংযোগত নতুন নতুন শব্দ গঠন কৰিব পাৰিব
- নিৰ্দিষ্টতাবাচক, অনিৰ্দিষ্টতাবাচক, বহুবচনবাচক, স্ত্ৰীপ্ৰত্যয় আদি প্ৰত্যয়ৰ ধাৰণা স্পষ্ট হ'ব।

১৫.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়ৰ পূৰ্বৱৰ্তী অধ্যায়টোত আমি সামগ্ৰিকভাৱে অসমীয়া ভাষাৰ বিভক্তিৰ অন্তৰ্গত বিভিন্ন দিশৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিলোঁ। এই অধ্যায়টিত আমি অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্যয় সম্পৰ্কে বহলাই আলোচনা কৰিম।

স্মৰণযোগ্য যে বিভক্তিৰ আলোচনাত প্ৰত্যয় বিভাজনৰ সূত্ৰৰ লগতে বিভক্তিসমূহ যে সৰ্গৰে একোটা গুণগত বিভাজন সেই বিষয়েও আলোচনা কৰা হৈছে। তদুপৰি, বিভক্তিমূলক সৰ্গৰ বাক্যবিন্যাসগত কাৰ্যসাধক (Syntactical) হিচাপে শব্দবিভক্তি, ধাতুবিভক্তি, সম্বন্ধবাচক শব্দত যোগ হোৱা পুৰুষবাচক সৰ্গ, অসমাপিকা আৰু কৰ্মবাচ্য গঠন কৰা সৰ্গৰ বিষয়েও ইতিমধ্যে

বিভিন্ন অধ্যায়ত বিশদভাৱে আলোচনা কৰি অহা হৈছে। এই অধ্যায়ত আমি শব্দমূলক বা বুৎপত্তিমূলক (Derivatives) সৰ্গ বা প্ৰত্যয় আৰু ব্যাকৰণগত অৰ্থপ্ৰকাশক (Semantical) প্ৰত্যয় সম্পৰ্কে আলোচনা উপস্থাপন কৰিম।

১৫.৩ অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰত্যয়ৰ সাধাৰণ পৰিচয়

ভাষাৰ ৰূপতত্ত্বৰ মূল আধাৰ ৰূপবোৰৰে এটা ভাগ হৈছে বদ্ধৰূপ। অসমীয়া ভাষাত এনে বদ্ধৰূপবোৰকে সাধাৰণতে সৰ্গ বা প্ৰত্যয় বোলা হয়। ইংৰাজীত ইয়াক affix শব্দই বুজোৱা হয়। 'সৰ্গ' আৰু 'প্ৰত্যয়' দুয়োটা শব্দই তৎসম শব্দ। সংস্কৃত ব্যাকৰণত 'সৰ্গ' আৰু 'প্ৰত্যয়ে' সামৰি লোৱা অৰ্থতকৈ অসমীয়া ব্যাকৰণে অলপ বহল পৰিসৰত ইয়াৰ অৰ্থ বহন কৰে। সংস্কৃতত 'সৰ্গ' শব্দৰ আগত 'উপ' যোগ হৈ সৃষ্টি হোৱা 'উপসৰ্গ' শব্দই কেৱল ধাতুৰ আগত যোগ হোৱা বদ্ধৰূপবোৰকহে (prefix) বুজায় আৰু প্ৰত্যয় শব্দই ধাতু আৰু শব্দৰ পাছত যোগ হোৱা বদ্ধৰূপক (suffix) বুজায়। অসমীয়া ব্যাকৰণবোৰত সংস্কৃতৰ দৰে উপসৰ্গ, প্ৰত্যয় আৰু বিভক্তি— এই তিনিওটা শব্দৰ প্ৰয়োগ আছে যদিও সামগ্ৰিকভাৱে অসমীয়াত সৰ্গ বা প্ৰত্যয় শব্দই ইংৰাজী affix-ৰ দৰে উপসৰ্গ, প্ৰত্যয় আৰু বিভক্তি — এই তিনিওবিধ বদ্ধৰূপকে সামৰি লয়। সৰ্গ বা প্ৰত্যয়বোৰে স্বাধীনভাৱে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰে। মূল ৰূপ অৰ্থাৎ শব্দ বা ধাতুৰ আগত বা পাছত যোগ কৰিলেহে ইহঁতে অৰ্থ প্ৰকাশ কৰাৰ ক্ষমতা লাভ কৰে। গতিকে যিবোৰ বদ্ধৰূপে কোনো মূল ৰূপৰ আশ্ৰয় নোহোৱাকৈ বাক্যত অকলে ব্যৱহাৰ হৈ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰে, সাধাৰণভাৱে সেইবোৰেই সৰ্গ বা প্ৰত্যয়। উদাহৰণস্বৰূপে— অ, নি, -অনি, -আ আদি বদ্ধৰূপকেইটাই কোনো স্বয়ংসম্পূৰ্ণ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা নাই; কিন্তু ইহঁতৰ সংযোগত মূল ৰূপৰ অৰ্থৰ সলনি হৈ নতুন নতুন শব্দ গঠন হ'ব পাৰে। 'বাট' শব্দৰ আগত 'অ' যোগ হৈ হোৱা নতুন শব্দ 'অবাট'; 'লাজ' শব্দৰ আগত 'নি' যোগ হৈ হোৱা শব্দ 'নিলাজ'; 'নাচ্' ধাতুৰ পাছত 'অনি' যোগ হৈ হোৱা শব্দ 'নাচনি'; 'পঢ়্' ধাতুৰ পাছত 'আ' যোগ হৈ হোৱা শব্দ 'পঢ়া' আদি। গতিকে অ, নি, -অনি, -আ ইহঁত প্ৰত্যেকেই একো-একোটা প্ৰত্যয়।

অসমীয়া ভাষাত প্ৰত্যয়সমূহক বহল অৰ্থত সৰ্গ বুলি ক'লেও ভাষাবিদসকলে সৰ্গবোৰক বিভক্তি আৰু প্ৰত্যয় — এই দুটা ভাগত ভাগ কৰিছে। তাৰে যিবোৰ সৰ্গই নতুন নতুন শব্দৰ সৃষ্টি কৰে সেইবোৰ সদায় শব্দ সাধনৰ সৰ্গ, অৰ্থাৎ প্ৰত্যয়; আৰু যিবোৰ সৰ্গই একেটা শব্দৰে ৰূপৰ সলনি ঘটাই বাক্যত ব্যৱহৃত বিভিন্ন পদৰ মাজত সম্পৰ্ক স্থাপন কৰি দেখুৱায়, সেইবোৰ শব্দৰূপৰ সৰ্গ অৰ্থাৎ বিভক্তি বুলি কৈছে। বিভক্তিবোৰৰ বাক্যবিন্যাসগত কাৰ্য আছে ইহঁতৰ সংযোগত শব্দৰ মৌলিক অৰ্থৰ কোনো পৰিৱৰ্তন নঘটে; কাৰ্যগত অৰ্থহে সলনি হয়। উদাহৰণস্বৰূপে—

(ক) মই জোনৰ কথা কৈ আছোঁ।

(খ) মই জোনক কথা কৈ আছোঁ।

— ইয়াত 'জোন' নামশব্দত '-অৰ' আৰু '-অক' বিভক্তি লগাৰ ফলত 'জোন' শব্দৰ অৰ্থৰ

কোনো পৰিৱৰ্তন ঘটা নাই; জোন একেজন ল'ৰাই আছে। কিন্তু 'জোনৰ' বুলি কওঁতে তাৰ পিচতে থকা 'কথা' পদৰ লগত, আৰু 'জোনক' বোলোঁতে 'কৈ আছোঁ' ক্ৰিয়াপদৰ লগত সম্পৰ্ক স্থাপিত হৈছে; অৰ্থাৎ জোনৰ কথা মানে জোন নামৰ ল'ৰাজনৰ কথা আৰু জোনক কথা কৈ আছোঁ মানে জোন বোলা ল'ৰাজনক প্ৰত্যক্ষ সম্বোধন ধৰি কথা কৈ আছোঁ — সেই কথা প্ৰকাশ পাইছে। আনহাতে, প্ৰত্যয়বোৰে বাক্যবিন্যাসগত কাৰ্য সম্পাদন কৰিব নোৱাৰে, ইহঁতে কেৱল শব্দহে সাধন কৰে। প্ৰত্যয়ৰ সংযোগত সাধিত শব্দৰ অৰ্থ প্ৰকৃতি বা মূলৰ অৰ্থৰ লগত সম্পৰ্ক থাকিলেও বেলেগ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে আৰু কেতিয়াবা কেতিয়াবা মূল আৰু সাধিত শব্দৰ শ্ৰেণী-পৰিৱৰ্তন হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

খা-অন = খাৱন (ধাতু শব্দৰপৰা বিশেষ্য শব্দ গঠন)

সাঁচ্ - অতীয়া = সাঁচতীয়া (ধাতু শব্দৰপৰা বিশেষণ শব্দ গঠন)

খেতি - অক = খেতিয়ক (বিশেষ্যৰপৰা বিশেষ্য শব্দ গঠন)

আগ - অতীয়া = আগতীয়া (বিশেষ্যৰপৰা বিশেষণ শব্দ গঠন)

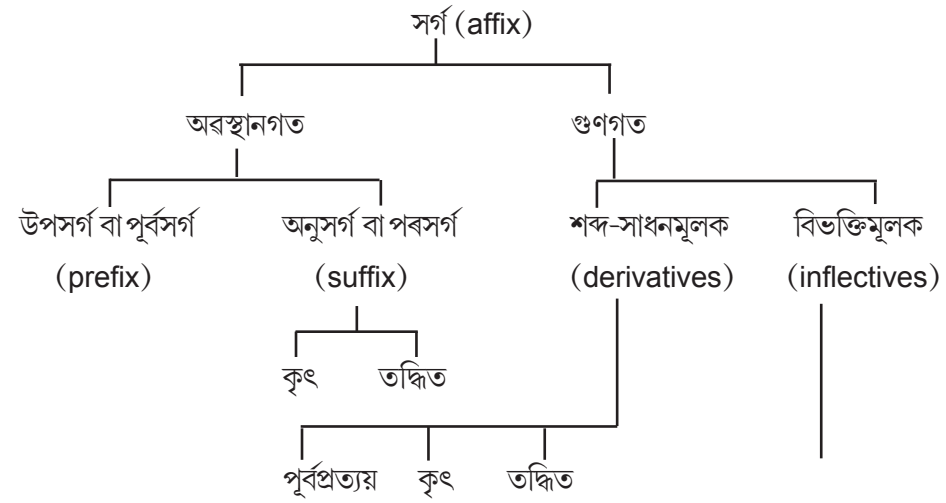
মাহ - ইলি = মাহিলি (মাহিলি পায়); (বিশেষ্যৰপৰা ক্ৰিয়া বিশেষণ শব্দ গঠন)

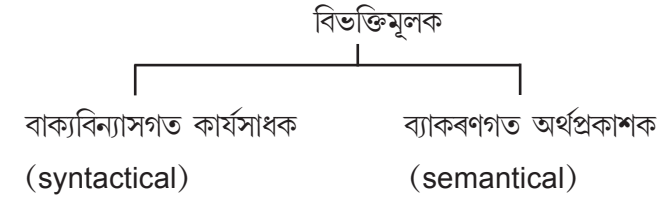
ওপৰৰ উদাহৰণকেইটাৰপৰা দেখা গৈছে যে, মূল শব্দৰ লগত প্ৰত্যয় সংযোগ হৈ গঠন হোৱা শব্দসমূহে বহন কৰা অৰ্থৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে আৰু শব্দৰ শ্ৰেণীৰো পৰিৱৰ্তন সাধন হৈছে।

১৫.৪ অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্গ বা প্ৰত্যয়ৰ শ্ৰেণীবিভাজন

অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্গবোৰক বাক্যত প্ৰয়োগৰ স্থান আৰু গুণ বা কাৰ্যৰ আধাৰত প্ৰধানকৈ দুটা ভাগত ভাগ কৰা হয় — অৱস্থানগত সৰ্গ বা প্ৰত্যয় (positional affix) আৰু গুণগত বা কাৰ্যগত সৰ্গ (functional affix)। অৱস্থানগত সৰ্গৰ আকৌ দুটা ভাগ — উপসৰ্গ বা পূৰ্বসৰ্গ (prefix) আৰু পৰসৰ্গ বা অনুসৰ্গ বা পৰপ্ৰত্যয় (suffix)। তলত ৰেখাচিত্ৰৰ সহায়ত অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্গবোৰ শ্ৰেণীবিভাগ কৰি দেখুওৱা হ'ল —

তালিকা ১৫.১ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্গৰ শ্ৰেণীবিভাজন

বাক্যবিন্যাসগত কার্যসাধকত অন্তর্ভুক্ত হৈ থাকে — শব্দবিভক্তি, ধাতুবিভক্তি, সম্বন্ধবাচক শব্দত যোগ হোৱা পুৰুষবাচক সৰ্গ, অসমাপিকা আৰু কৰ্মবাচ্য গঠন কৰা সৰ্গ। আনহাতে ব্যাকৰণগত অর্থপ্রকাশকত অন্তর্ভুক্ত হৈ থাকে — বচনবাচক, লিংগবাচক, নির্দিষ্টতাবাচক, অনির্দিষ্টতাবাচক সৰ্গ, জোৰ বুজোৱা সৰ্গ, স্বার্থিক প্রত্যয় ইত্যাদি।

১৫.৪.১ অসমীয়া ভাষাৰ অৱস্থানগত প্রত্যয়

অসমীয়া ভাষাত অৱস্থানগত প্রত্যয় দুবিধ — পূর্বপ্রত্যয় আৰু পৰপ্রত্যয়। তলত এই বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল।

- *পূর্বপ্রত্যয় বা উপসর্গঃ* মূল বা প্রকৃতিৰ আগত লগ লগা প্রত্যয়ক পূর্বপ্রত্যয় বোলে। সংস্কৃত ভাষাত পূর্ব প্রত্যয়বোৰক উপসর্গ বোলা হৈছিল। অসমীয়া ভাষাৰ পূর্বপ্রত্যয়বোৰক উৎসৰ দিশৰপৰা তিনিটা ভাগত ভগাব পাৰি — সংস্কৃত, দেশী আৰু বিদেশী।
  - সংস্কৃত উপসর্গ ঃ সংস্কৃত ভাষাত উপসর্গ কুৰিটা। ইহঁত ধাতুৰ আগত বহি অর্থপ্রকাশ কৰে। তদুপৰি একেটা ধাতুৰ আগত বেলেগ বেলেগ উপসর্গ যোগ হৈ বেলেগ বেলেগ অর্থ প্রকাশ কৰিব পাৰে। যেনে — প্র, পৰা, অপ, সম, নি, অনু, নিৰ, দুৰ, প্রতি, অভি, সু, অধি, উৎ, অতি, পৰি, অপি, উপ, অৱ, বি, আ। এইবোৰ প্রকৃততে তৎসম শব্দৰ ক্ষেত্রতহে ব্যৱহাৰ হয়। তলত উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল —

প্র	ঃ	প্রবীণ, প্রণাম, প্রলয় আদি।
পৰা	ঃ	পৰাজয়, পৰাধীন, পৰাভৱ আদি।
অপ	ঃ	অপমান, অপযশ, অপকাৰ আদি।
সম	ঃ	সমীপ, সংযোগ, সংলাপ আদি।
নি	ঃ	নিমাত, নিৰোধ, নিষেধ আদি।
অনু	ঃ	অনুৰোধ, অনুভৱ, অনুসর্গ আদি।
নিৰ	ঃ	নির্বাক, নির্ভয়, নির্মাণ আদি।
দুৰ	ঃ	দুর্গম, দুর্গতি, দুর্দিন আদি।
প্রতি	ঃ	প্রতিশোধ, প্রতিদান, প্রতিফল আদি।
অভি	ঃ	অভিধান, অভিযান, অভিমান আদি।

সু ঃ সুকুমাৰ, সুগম, সুখ্যাতি আদি।
অধি ঃ অধিকাৰ, অধিবেশন, অধিকৰণ আদি।
উৎ ঃ উৎসৰ, উৎসাহ, উন্নত আদি।
অতি ঃ অতিশয়, অতিবৃষ্টি, অতিৰিক্ত আদি।
পৰি ঃ পৰিচয়, পৰিণাম, পৰিশোধ আদি।
অপি ঃ অপিচ, অপিধান আদি।
উপ ঃ উপকাৰ, উপসৰ্গ, উপবাস আদি।
অৱ ঃ অৱকাশ, অৱৰোধ, অৱচেতন আদি।
বি ঃ বিপথ, বিপদ, বিৰোধ আদি।
আ ঃ আদেশ, আকাৰ, আধাৰ আদি।

❍ অসমীয়া পূৰ্বপ্ৰত্যয় ঃ অসমীয়া পূৰ্বপ্ৰত্যয় বৰ বেছি নহয়। সেইবোৰ হ'ল —

অ ঃ অবাট, অসময়, অঘটন আদি।
অন ঃ অনাৱশ্যক, অনিচ্ছা, অনুচিত আদি।
অনা ঃ অনাতাঁৰ, অনাহক, অনাগত আদি।
অৰ্ধ ঃ অৰ্ধ-শিক্ষিত, অৰ্ধাকাশ,অৰ্ধনগ্ন আদি।
আও ঃ আওপাক, আওবাট, আওমৰণ আদি।
আদ ঃ আদ-বয়সীয়া, আদ-সিজা আদি।
এ ঃ এলাগী
কা ঃ কাপুৰুষ
কু ঃ কুৰূপ, কুলক্ষণ, কুচক্ৰান্ত দি।
বিনা ঃ বিনাশ্ৰম, বিনাপইচা, বিনাঘাটি আদি।
যথা ঃ যথাৰীতি, যথাসাধ্য, যথাভক্তি আদি।
স ঃ সশ্ৰম, সজাতি, সতীৰ্থ আদি।
সহ ঃ সহ-অভিনেত্ৰী, সহমৰ্মিতা, সহকৰ্মী আদি।

❍ বিদেশী পূৰ্বপ্ৰত্যয় ঃ অসমীয়া ভাষাত ঘাইকৈ আৰৱী-পাৰ্চীৰপৰা অহা কেইটামান পূৰ্বপ্ৰত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ পোৱা যায়। সেয়া হ'ল —

কাৰ ঃ কাৰবাৰ, কাৰখানা, কাৰচাজি আদি।
গৰ ঃ গৰমিল, গৰহাজিৰ, গৰলায়ক আদি।
দৰ ঃ দৰবাৰ, দৰকাৰ, দৰগাহ আদি।
ব ঃ বনাম, বকলম আদি।
বে ঃ বে-আইনী, বেদখল, বেচৰম আদি।
বদ ঃ বদনাম, বদহজম, বদমাইচ আদি।
বৰ ঃ বৰখাস্ত, বৰবাদ, বৰদাস্ত আদি।

এইবোৰৰ বাহিৰেও অসমীয়া ভাষাত নঞৰ্থক ক্ৰিয়াপদ গঠন কৰা 'ন'-টোকো পূৰ্বপ্ৰত্যয় হিচাপে ধৰিব পাৰি। উদাহৰণস্বৰূপে—

কৰোঁ— ন-কৰোঁ (নকৰোঁ)

যায়— না-যায় নাযায়)

লিখোঁ— নি-লিখোঁ (নিলিখোঁ)

খোৱা— নো-খোৱা (নোখোৱা) আদি।

➢ অসমীয়া পৰপ্ৰত্যয় বা অনুসৰ্গ ঃ মূল বা প্ৰকৃতিৰ পাছত যোগ হোৱা প্ৰত্যয়বোৰকে পৰপ্ৰত্যয় বোলা হয়। পৰপ্ৰত্যয় দুবিধ — কৃৎ আৰু তদ্ধিত। পৰপ্ৰত্যয়বোৰৰ কিছুমানে প্ৰাথমিক প্ৰাতিপদিক তৈয়াৰ কৰে আৰু কিছুমান এনে প্ৰাথমিক প্ৰাতিপদিক বা কৃদন্ত ৰূপৰ পাছতহে যোগ হয়। ধাতুৰ পাছত যোগ হোৱা প্ৰত্যয়বোৰক কৃৎ প্ৰত্যয় আৰু প্ৰাতিপদিকৰ পাছত যোগ হোৱা প্ৰত্যয়বোৰক তদ্ধিত প্ৰত্যয় বোলে। কৃৎ প্ৰত্যয়ক মুখ্য প্ৰত্যয় আৰু তদ্ধিত প্ৰত্যয়ক গৌণ প্ৰত্যয় বুলিও কোৱা হয়। মুখ্য বা কৃৎ প্ৰত্যয়বোৰ ধাতুৰ পাছত যোগ দি কিছুমান বিশেষ্য আৰু বিশেষণ শব্দ গঠন কৰা হয়। গৌণ বা তদ্ধিত প্ৰত্যয়সমূহ বিশেষ্য শব্দৰ পাছত যোগ দি নতুন বিশেষ্য শব্দ অথবা বিশেষ্য শব্দৰপৰা বিশেষণ শব্দ সজাব পাৰি। অসমীয়া ভাষাত সংস্কৃত আৰু অসমীয়া দুয়োবিধ কৃৎ প্ৰত্যয় আছে বুলি কোৱা হয় যদিও সংস্কৃত প্ৰত্যয়যুক্ত শব্দবোৰ সংস্কৃততে গঠিত হোৱাৰ পাছতহে অসমীয়ালৈ আহিছে। যেনে — 'কুম্ভকাৰ' শব্দটো 'কুম্ভ-কৃ-ষণ = কুম্ভকাৰ'। এনে সংস্কৃত প্ৰত্যয়যুক্ত বহুতো তৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰ অসমীয়া ভাষাত পোৱা যায়।

❍ অসমীয়া কৃৎ প্ৰত্যয় ঃ ধাতুৰ পাছত যোগ দি বিশেষ্য আৰু বিশেষণ শব্দ গঠন কৰা মুখ্য বা কৃৎ প্ৰত্যয়ৰ উদাহৰণ তলত দাঙি ধৰা হ'ল —

(ক) বিশেষ্য শব্দ গঠন কৰা কৃৎ প্ৰত্যয় ঃ

-অন ঃ উৰ্-অন, উৰণ
খা-অন, খাৱন
মাগ্-অন, মাগন
পিন্ধ্-অন, পিন্ধন
ৰান্ধ্-অন, ৰান্ধন আদি।

-অনা ঃ বাজ-অনা, বাজনা
খুন্দ-অনা, খুন্দনা আদি।

-অনি ঃ নাচ্-অনি, নাচনি
পাত্-অনি, পাতনি
বিচ্-অনি, বিচনি

শিক্-অনি, শিকনি
নাম্-অনি, নামনি
জান্-অনি, জাননি আদি।

-অনিয়াৰ ঃ মাগ্-অনিয়াৰ, মাগনিয়াৰ আদি।

-অনী ঃ দা-অনী, দাৱনী
ৰো-অনী, ৰোৱণী আদি।

-অৰীয়া ঃ খা-অৰীয়া, খাৱৰীয়া
পলা-অৰীয়া, পলৰীয়া আদি।

-আৱু ঃ যুঁজ-আৱু, যুঁজাৱু
লেখ্-আৱু, লেখাৱু আদি।

-ঈয়া ঃ ৰাখ্-ঈয়া, ৰখীয়া
মাৰ্-ঈয়া, মৰীয়াআদি।

(খ) বিশেষণ শব্দ গঠন কৰা কৃৎ প্ৰত্যয় ঃ

-অতিয়াল ঃ লাগ-অতিয়াল, লাগতিয়াল

-অতী ঃ ৰো-অতী, ৰোৱতী
ক্ষীৰা-অতী, ক্ষীৰতী আদি।

-অতীয়া ঃ সাঁচ-অতীয়া, সাঁচতীয়া।

-অনিয়াৰ ঃ দেখ্-অনিয়াৰ, দেখনিয়াৰ।

-উঙা ঃ উৰ্-উঙা, উৰুঙা আদি।

এইবোৰৰ উপৰি -অক, -অঙ, -অৰীয়া, -আল, -ই, -উক, -উকা, -উৰা, -উৰৈ, -ওনা আদি কৃৎ প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ কৰি অসমীয়া ভাষাত নতুন নতুন শব্দ গঠন কৰা হয়।

(গ) বিশেষ্য শব্দ গঠন কৰা তদ্ধিত প্ৰত্যয় ঃ

-অক ঃ খেতি-অক, খেতিয়ক

-অনি ঃ কাঠ-অনি, কাঠনি
দল-অনি, দলনি আদি।

-অৰি, -অৰী ঃ ভাল-অৰি, ভালৰী
লগ-অৰী, লগৰী আদি।

-অৰীয়া ঃ নাও-অৰীয়া, নাৱৰীয়া
ভাও-অৰীয়া, ভাৱৰীয়া।

-অৱৱা ঃ বাট-অৱৱা, বাটৱৱা
হাট-অৱৱা, হাটৱৱা।

-অলি ঃ আগ-অলি, আগলি।

-আক ঃ জোন-আক, জোনাক।
-আৰ ঃ কাঁহ-আৰ, কঁহাৰ।
-আৰী ঃ পূজা-আৰী, পূজাৰী
সোণ-আৰী, সোণাৰী।
-আলি ঃ ওজা-আলি, ওজালি
খৰ-আলি, খৰালি।
-ঈয়া ঃ ঢোল-ঈয়া, ঢুলীয়া
কুল-ঈয়া, কুলীয়া।
-ওৱা ঃ হাল-ওৱা, হালোৱা
জাল-ওৱা, জালোৱা।
-ওৱাল ঃ ডাক-ওৱাল, ডাকোৱাল

(ঘ) বিশেষণ শব্দ গঠন কৰা তদ্ধিত প্ৰত্যয় ঃ

-অতীয়া ঃ আগ-অতীয়া, আগতীয়া
শেহ-অতীয়া, শেহতীয়া।
-অলীয়া ঃ গাঁও-অলীয়া, গাঁৱলীয়া
মিছা-অলীয়া, মিছলীয়া।
-আঙ ঃ খৰ-আঙ, খৰাং
চোৰ-আঙ, চোৰাং।
-আম ঃ ফুল-আম, ফুলাম
সাত-আম, সাতাম।
-ইয়াল ঃ মৰম-ইয়াল, মৰমিয়াল
সাহ-ইয়াল, সাহিয়াল।
-উৱা ঃ এলাহ-উৱা, এলেহুৱা
পলস-উৱা, পলসুৱা।
-ওৱালী ঃ ৰূপ-ওৱালী, ৰূপোৱালী
সোণ-ওৱালী, সোণোৱালী।

এইবোৰৰ উপৰি অসমীয়া ভাষাত -অচীয়া, -অতী, -অনা, -অনীয়া, -অল, -অলি, -অহ, -আ, -আই, -আকি, -আমি, -আল, -আলী, -আহ, -আহী, -ই, -ইয়া, -ইলা, -ইলী, -ঈ, -ঈন, -ঈয়, -উ, -উনী, -উৰা, -উলা, -উলি, -উৱাল, -ঊৰৈ, -এতীয়া, -ঐ, -ওৱাল, -কৰী, -কাৰ, -কাৰী, -কুৰি, -কুৰীয়া, -গিৰি, -তলী, -তী, -দাৰ, -নি, -ময়, -লা আদি বহুতো তদ্ধিত প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়, যিবোৰৰ সংযোগত ধাতু শব্দৰপৰা বিশেষ্য, বিশেষণ অথবা বিশেষ্য শব্দৰপৰা নতুন বিশেষ্য, বিশেষণ বা অন্য শ্ৰেণীৰ শব্দ গঠন কৰি ভাষাটোৰ শব্দসম্ভাৰ চহকী কৰি তুলিছে।

অসমীয়া ভাষাৰ অৱস্থানগত প্ৰত্যয়ৰ আলোচনা কৰোঁতে এইখিনিতে এটা কথা উল্লেখ কৰা ভাল হ'ব যে, দুই এক ভাষাবিদে অসমীয়া ভাষাত মধ্যপ্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ আছে বুলি উল্লেখ কৰি 'কেই' ৰূপটোক মধ্যপ্ৰত্যয় হিচাপে দেখুৱাইছে। কিন্তু মধ্যপ্ৰত্যয় হ'ল, যি মূল-ভিত্তিৰ আধাৰত শব্দ গঠিত হয় সেইটো ভাঙি মাজত সোমোৱা প্ৰত্যয়। মধ্যপ্ৰত্যয় হ'ল এনে এক প্ৰাকৃতি যি মূলপ্ৰাকৃতি বা শব্দমূলটো ভাঙি মাজত সোমাই নতুন শব্দ গঠন কৰে। ("An infix is a morpheme which is inserted into the stem with which it is associated"- Gleason." অথবা "Affixes added within the underlying form are called the infixes." - Bloomfield). সেই দৃষ্টিৰে অসমীয়া ভাষাৰ 'কেই' ৰূপটোক মধ্যপ্ৰত্যয় বুলি ক'ব নোৱাৰি, কাৰণ ই মূল শব্দক ভাঙি মাজত সোমাই বহিব নোৱাৰে। উদাহৰণস্বৰূপে— 'মানুহকেইজনমান' শব্দটোলৈ মন কৰিলে ইয়াৰ মূল ৰূপটো হৈছে 'মানুহ'। তাৰ লগত 'কেই', 'জন', 'মান' আদি ৰূপ লগ লাগি অনিৰ্দিষ্টবাচকতা প্ৰকাশ কৰিছে। 'কেই' ৰূপটো ইয়াত মূল 'মানুহ' ৰূপৰ পাছতহে লগ লাগিছে, 'মানুহ' ৰূপক ভাঙি মাজত প্ৰয়োগ হোৱা নাই। গতিকে ইয়াক মধ্যপ্ৰত্যয় বুলি ক'ব নোৱাৰি। ইয়াৰপৰা স্পষ্ট হয় যে, অসমীয়া ভাষাত মধ্যপ্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ পোৱা নাযায়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্গবোৰক বাক্যত প্ৰয়োগৰ স্থান আৰু গুণ বা কাৰ্যৰ আধাৰত কেইটা আৰু কি কি ভাগত ভাগ কৰা হয়?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ অসমীয়া ভাষালৈ আৰৱী-পাৰ্চীৰপৰা অহা পূৰ্বপ্ৰত্যয়ৰ চাৰিটা উদাহৰণসহ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ বিশেষ্য শব্দ গঠন কৰা তদ্ধিত প্ৰত্যয়ৰ চাৰিটা উদাহৰণসহ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ অসমীয়া ভাষাত মধ্যপ্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ আছেনে?

.....

১৫.৪.২ অসমীয়া ভাষাৰ গুণগত প্ৰত্যয়

অসমীয়া ভাষাত গুণগত প্ৰত্যয় দুবিধ — শব্দ-সাধনমূলক আৰু বিভক্তিমূলক। মন কৰিবলগীয়া যে অসমীয়া ভাষাত বিভক্তি ব্যাকৰণগত বিষয় অৰ্থাৎ এইবোৰৰ বাক্য-বিন্যাসগত কাৰ্য আছে। আনহাতে শব্দ-সাধনৰ প্ৰত্যয় সংযোগৰ ফলত শব্দ গঠন কৰা হয়। অসমীয়া ভাষাৰ অৱস্থানগত প্ৰত্যয়ৰ অন্তৰ্গত পূৰ্বপ্ৰত্যয়, কৃৎ প্ৰত্যয় আৰু তদ্ধিত প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ বিধিলৈ লক্ষ্য ৰাখি ইহঁতক শব্দ-সাধনৰ প্ৰত্যয় হিচাপে ধৰিব পাৰি আৰু ইতিমধ্যেই উল্লিখিত প্ৰত্যয়কেইটাৰ আলোচনা অৱস্থানগত প্ৰত্যয় হিচাপে কৰি অহা হৈছে। ইয়াৰ উপৰি অসমীয়াত নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়, অনিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়, স্ত্ৰী-প্ৰত্যয়, বচনবাচক প্ৰত্যয়, জোৰ বুজোৱা প্ৰত্যয়, স্বৰ্থিক প্ৰত্যয় আদি আছে। এইবোৰক বিভক্তিমূলক প্ৰত্যয় বুলি ধৰা হয় যদিও কাৰ্যকাৰণগত দিশলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায়, ইহঁতে বাক্য-বিন্যাসগত কাৰ্য সাধন নকৰে। অৰ্থাৎ বাক্যৰ গঁথনিক দিশত ইহঁতৰ প্ৰয়োগে কোনোধৰণৰ সালসলনি নঘটায়। সেয়ে এইবোৰ পোনে পোনে বিভক্তিৰ শাৰীতো ধৰিব নোৱাৰি। আনহাতে এইবোৰক প্ৰকৃতাৰ্থত শব্দ-সাধনৰ প্ৰত্যয় বুলিও ক'ব নোৱাৰি, কাৰণ ইহঁতে মূল শব্দটোৰ অৰ্থৰ শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তন কৰাব নোৱাৰে। এইবোৰৰ বাক্য-বিন্যাসগত কাৰ্য নাই, মাথোন শব্দহে সাজে বাবে কিছুমান ভাষাবিদে অসমীয়া ভাষাৰ লিংগবাচক, বচনবাচক প্ৰত্যয়ক শব্দ-সাধনৰ প্ৰত্যয় বুলি বিবেচনা কৰিও আলোচনা কৰিছে। প্ৰয়োগ আৰু অৰ্থ — এই দুয়োটা দিশ বিশ্লেষণ কৰিলে দুয়োবিধৰে বৈশিষ্ট্য বহন কৰে বাবে অন্য কিছু ভাষাবিদে এইবোৰক শব্দ-সাধনৰ প্ৰত্যয় বা বিভক্তিৰ ভিতৰত নধৰি এটা সুকীয়া শ্ৰেণীৰ মৰ্যাদা দি আলোচনা কৰা দেখা যায়। তথাপি এই শ্ৰেণীৰ প্ৰত্যয়ক আগৰ তালিকাত নিৰ্দেশ কৰা অনুসৰি ব্যাকৰণগত অৰ্থ প্ৰকাশক বিভক্তিমূলক প্ৰত্যয় হিচাপে ইয়াত আলোচনা কৰা হ'ব।

- *অসমীয়া ভাষাৰ নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় ঃ* অসমীয়া ভাষাত বিশেষ্য, বিশেষণ, সংখ্যাবাচক শব্দ আৰু প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় পুৰুষৰ সৰ্বনামৰ বাহিৰে আন কিছুমান সৰ্বনামৰ প্ৰকৃতি নিৰ্দিষ্টভাৱে বুজাবলৈ কিছুমান প্ৰত্যয় যোগ কৰা হয়। এনে প্ৰত্যয়কে নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় বোলে। মূল শব্দত নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় লগ লগাৰ পাচতহে শব্দ-বিভক্তি যোগ কৰা হয়। এই প্ৰত্যয়বোৰ ৰূপসাপেক্ষ। ইয়াৰে কিছুমান প্ৰত্যয়ে একাধিক কাৰ্য সম্পাদনা কৰে। তলত এনে প্ৰত্যয় কিছুমানৰ আলোচনা কৰা হ'ল —

  -টো ঃ নিৰ্দিষ্ট, প্ৰাণীবাচক /অপ্ৰাণীবাচক, তুচ্চাৰ্থ, লিংগ, বচন, গুণ আদিৰ ধাৰণা জন্মায় । যেনে — ল'ৰাটো, গৰুটো, কথাটো, ভালটো।

  -জন/জনা/জনী ঃ মানুহৰ ক্ষেত্ৰত নিৰ্দিষ্ট, প্ৰাণীবাচক/অপ্ৰাণীবাচক, মান্যাৰ্থ,

লিংগ, একবচনৰ ধাৰণা জন্মায়। যেনে — ল'ৰাজন, ভকতজনা, ছোৱালীজনী।

-কণ/কণি ঃ নির্দিষ্ট, প্রাণীবাচক/অপ্রাণীবাচক, ক্ষুদ্র, সমষ্টি অর্থ প্রকাশ কৰে। 'কণ'তকৈ ক্ষুদ্রতৰ বুজাবলৈ 'কণি' ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে — পোনাকণ, ল'ৰাকণ, তেলকখ, লোনকণ।

-খন/খনি ঃ বহল, চেপেটা অর্থত বস্তুবাচক শব্দৰ পিছত বহে। 'খন'তকৈ ক্ষুদ্রতৰ বুজাবলৈ 'খনি' ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে — চাদৰখন, কপালখন, কিতাপখন/কিতাপখনি, নৈখন/নৈখনি।

-গছ/গছি ঃ দীঘল আৰু লেহুকা অর্থত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে — বন্তিগছ, জৰীগছ।

-চটা ঃ দীঘল আৰু চেপেটা বস্তু বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে — বাঁহচটা, কাঠচটা।

এইবোৰৰ উপৰি অসমীয়া ভাষাত বিশেষ কিছুমান বস্তুৰ লগতহে প্রয়োগ হোৱা অন্য কেতবোৰ নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয়ৰ উদাহৰণ তলত দিয়া হ'ল — -আখি, -কঠা, -কাচলি, -কুৰা, -কোছা, -খিনি, -খিলা, -গৰাকী, -গাল, -চকল, -চপৰা, -চমকা, -চলু, -চাব, -চিলিম, -জাউৰি, -জাক,-জোকা, জোপা, -টাঁৰ, টোপা/টুপি,-ডৰা, -ডোখৰ, -টুকুৰা, -থান, -থোক, -থোপা, -দোঙা, -ধাৰ, -ধোকা, -পাব, -পাহ, -পালি, -পদ, -ফাকি, -ফেৰা, -ভাগ, -মুঠা, -যোৰ, -লদা, -যাৰ, -সাজ, -সূত, হাল আদি।

- পুৰুষবাচক-নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয় ঃ অসমীয়া ভাষাৰ সম্বন্ধবাচক শব্দৰ ক্ষেত্রত পুৰুষ অনুযায়ী কিছুমান নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয় যোগ দিয়া হয়। প্রথম পুৰুষৰ ক্ষেত্রত এনে প্রত্যয় লগ নালাগে, কিন্তু দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় পুৰুষ অনুযায়ী এনে প্রত্যয়সমূহ ভিন্ ভিন্ হয়। যেনে — মোৰ মা, তোৰ মা-ৰ, তোমাৰ মা-ৰা, আপোনাৰ মা-ক, তাৰ মা-ক; মোৰ জী, তোৰ জী-এৰ, তোমাৰ জী-এৰ-আ, আপোনাৰ জী-এক, তাৰ জী-এক আদি। ইয়াত -ৰ, -ৰা, -ক, -এৰ, -এৰ-আ, -এক আদি পুৰুষবাচক-নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয়।
- সম্বোধনবোধক-নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয় ঃ কাৰোবাক সম্বোধন ধৰি মাতিব লাগিলে সাধাৰণতে মাতোতাজনে যাক মাতিব তেওঁৰ বয়স বা মানৰ প্রতি লক্ষ্য ৰাখি সম্বোধন পদৰ লগত বেলেগ বেলেগ প্রত্যয়ৰ ব্যৱহাৰ কৰে। এনে প্রত্যয়কে সম্বোধনবোধক-নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয় বোলে। সম্বন্ধ পদ ব্যৱহাৰ নকৰি কেৱল সম্বোধন ধৰি মতা অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপটো হৈছে 'ওহ'; যেনে — হে ভগৱান, হে হৰি। তলত সম্বোধনবোধক-নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয়ৰ উদাহৰণ দিয়া হ'ল —

  (ক) হে-ৰ, হেৰৌ (মানত সৰুটোক মাতিবলৈ)

(খ) হে-ৰা (মানত সমানজনক মাতিবলৈ)

(গ) হে-ৰি (মানত ডাঙৰজনক মাতিবলৈ)

(ঘ) হে-ৰৈ, হে-ৰেই (মৰমতে মানত সৰুটোক মাতিবলৈ)।

➢ *অনির্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় ঃ* অনির্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ে নির্ধাৰিত বস্তুটো নির্দিষ্ট কৰি নেদেখুৱায়। কেতিয়াবা নির্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ আগত 'এ' অথবা ভিন্ন সংখ্যাবাচক শব্দ যোগ কৰি এনে কৰা হয়। যেনে— এজন মানুহ, এখন কাপোৰ, এটা চৰাই, দুই-তিনিবাৰ, তিনি-চাৰি দিনৰ ভিতৰত আদি। প্ৰকৃত অনির্দিষ্টতা বুজাবলৈ হ'লে তলত দিয়া প্ৰত্যয়বোৰ নির্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ পাছত যোগ দিবলগীয়া হয়—

-মান ঃ দুজনমান মানুহ, এখনমান কিতাপ, এযোৰমান কাপোৰ, কেইনেচামান সূতা আদি।

-চেৰেক ঃ মাহচেৰেক, দিনচেৰেক, জনচেৰেক, খনচেৰেক আদি।

-দিয়েক ঃ গুটিদিয়েক, মুঠিদিয়েক আদি।

-বা ঃ বহুবচনাত্মক -কেই ৰূপৰ পাছত -বা প্ৰত্যয় লগ লগাই কোনো বিশেষ্য শব্দৰ আগত ব্যৱহাৰ কৰিলে অনির্দিষ্টতা বুজায়; যেনে— কেইবাদিন, কেইবাঘণ্টা, কেইবাজনো মানুহ, কেইবাটাও কথা আদি।

কেত ঃ বহুবচনৰ প্ৰত্যয় -বোৰৰ আগত 'কেত' যোগ কৰিও অনির্দিষ্টত্বৰ ভাব প্ৰকাশ কৰিব পাৰি; যেনে— কেতবোৰ বিধি, মানুহ কেতবোৰ আদি।

➢ *স্ত্রী-প্ৰত্যয় ঃ* ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে যে অসমীয়া ভাষাত লিঙ্গ ব্যাকৰণগত নহয়। প্ৰাণীবাচক-অপ্ৰাণীবাচক, চেতন-অচেতন বস্তুৰ ভেদ নকৰাকৈ অসমীয়াত লিঙ্গভেদ কৰা নহয় আৰু লিঙ্গভেদে অসমীয়া বাক্য-গাঁথনিৰ বিশেষণ বা ক্ৰিয়া পদকো ই প্ৰভাৱিত নকৰে। সংস্কৃত ভাষাত শব্দৰ আকৃতিভেদে লিঙ্গ ঠিক কৰা হয়। তদুপৰি সংস্কৃতত বছৰ, মাহ, ডাঙৰ পর্বত আদি পুংলিঙ্গ; তিথিৰ নাম, নদীৰ নাম আদি স্ত্রীলিঙ্গ। অসমীয়াত দুই-এক শব্দৰ ক্ষেত্ৰত সংস্কৃতৰ আৰ্হিত এনে লিঙ্গভেদ কৰে যদিও সাধাৰণতে অপ্ৰাণীবাচক শব্দৰ লিঙ্গভেদ কৰা নহয়। অৱশ্যে সীমিত ক্ষেত্ৰত সংস্কৃতৰ আৰ্হিত কর্তাৰ লিঙ্গ অনুসৰি বিশেষণৰ ৰূপ সলনি হোৱা দেখা যায়। যেনে—

অকৰা ল'ৰা	আকৰী ছোৱালী
অজলা ল'ৰা	আজলী ছোৱালী
ৰঙা বলধ	ৰাঙী গাই
ৰূপহ কোঁৱৰ	ৰূপহী কুঁৱৰী
কণা মানুহ	কাণী তিৰোতা
চেৰেলা দমৰা	চেৰেলী গাই আদি।

আপোনালোকে ইতিমধ্যে অসমীয়া ভাষাৰ লিঙ্গ সম্পর্কে বিশদভাৱে পঢ়ি

আহিছে আৰু অসমীয়াত লিঙ্গভেদৰ উপায় সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰোঁতে স্ত্ৰী-প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰিও অসমীয়াত লিঙ্গ নিৰ্ণয় কৰা হয় বুলি জানি আহিছে। অসমীয়া ভাষাত স্ত্ৰী-প্ৰত্যয় চাৰিটা। সেইবোৰ হ'ল— -নী, -অনী, -ঈ,-ৰী। তলত সেইবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ল—

-নী ঃ অ-কাৰান্ত আৰু আ-কাৰান্ত শব্দৰ পিছত -নী যোগ হয়। যেনে ঃ গৃহস্থ — গৃহস্থনী, হাজৰিকা — হাজৰিকানী, বৰা — বৰানী। '-নী'ৰ তিৰ্যক ৰূপ 'ইনী' আৰু 'উনী'। সাধাৰণতে, ব্যঞ্জনান্ত শব্দৰ শেষত -নী লগ লাগিলে '-ইনী' ৰূপ হয়; কিন্তু ধোবা, কোচ, চোৰ আদি শব্দৰ পাছত -নী লগ লাগিলে মূল ৰূপৰ ও 'উ' হয় আৰু 'নী'ৰ তিৰ্যক ৰূপ 'উনী' হয়। যেনে—

বাঘ-নী — বাঘিনী
নাগ-নী — নাগিনী
ৰাক্ষস -নী — ৰাক্ষসিনী
ধোবা-নী — ধুবুনী
কোচ-নী — কুচুনী
চোৰ-নী — চুৰুনী আদি।

-অনী ঃ ব্যঞ্জনান্ত শব্দৰ পাছত প্ৰায়ে -অনী যোগ হয়। সাধাৰণতে জাতি, পদ বা বিষয়বাব আদি বুজালে -অনী প্ৰত্যয় লগ লাগে। কেতিয়াবা 'পত্নী' অৰ্থতো লগ লাগে। যেনে ঃ কুমাৰ — কুমাৰনী, কমাৰ — কমাৰনী, পাঠক — পাঠকনী, ভকত — ভকতনী আদি।

-ঈ ঃ জাতি, বিষয়বাব আদি নুবুজোৱা ব্যঞ্জনান্ত শব্দৰ পাছত সাধাৰণতে 'ঈ' লগ লাগে। যেনে ঃ নিলাজ —নিলাজী, বান্দৰ — বান্দৰী আদি। মন কৰিবলগীয়া যে 'ঈ' যোগ হ'লে 'আকাৰান্ত শব্দৰ আ' লোপ পায় আৰু প্ৰথম অক্ষৰত 'আ' এটাৰ আগমন হয়। অৱশ্যে এই নিয়ম তিনিটা অক্ষৰযুক্ত শব্দৰ ক্ষেত্ৰতহে প্ৰযোজ্য হয়। যেনে ঃ অকৰা — আকৰী, কজলা — কাজলী, পগলা — পাগলী আদি। দুটা অক্ষৰযুক্ত শব্দৰ পদৰ শেষত থকা 'আ' লোপ পায় আৰু তাৰ ঠাইত 'ঈ' লগ লাগে। যেনে ঃ পেহা — পেহী, মহা — মাহী, ক'লা — ক'লী, বগা — বগী আদি। কিন্তু 'ৰঙা' শব্দৰ ক্ষেত্ৰত 'ৰাঙী' হয়।

-ৰী ঃ '-ৰী'ৰ প্ৰয়োগ অত্যন্ত সীমিত। ইয়াৰ তিৰ্যক ৰূপ -অৰী, -এৰী আৰু -উৰী। যেনে ঃ কলা — কালৰী, ডেকা — ডেকেৰী, বেঙা — বেঙুৰী।

অসমীয়া স্ত্রী প্রত্যয় -ঈ, -নী, -অনী, -ইনী, -ঊনী, -অৰী, -এৰী, -ঊৰী— এইবোৰ লগ লাগিলে স্ত্রীলিংগ বুজায়। এইবোৰৰ কিছুমান ধ্বনিসাপেক্ষ আৰু বেছিভাগ ক্ষেত্রতে ৰূপসাপেক্ষ।

❍ *অসমীয়া বচনবাচক প্রত্যয় ঃ* লিঙ্গৰ দৰে বচনো অসমীয়াত ব্যাকৰণগত বিষয় নহয়। অসমীয়া ভাষাত বচন নিৰপেক্ষ ৰূপৰ লগতহে একবচন বা বহুবচনৰ প্রত্যয় লগ লাগে। যেনে —

মানুহ (বচন নিৰপেক্ষ) — মানুহজন (একবচন) — মানুহবোৰ (বহুবচন)

অসমীয়াত ভাষাত একবচনক নির্দিষ্টভাৱে বুজাবলৈ -টো, -জন, -জনী, গৰাকী একবচনবাচক কিছুমান নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয় যোগ কৰা হয়। এইবোৰে একবচনৰ উপৰি কেতিয়াবা লিঙ্গ, কেতিয়াবা তুচ্চার্থ বা মান্যার্থ আদি ভাবো বুজায়।

❍ একবচনাত্মক প্রত্যয় ঃ

-টো ঃ প্রাণীবাচক আৰু অপ্রাণীবাচক ৰূপৰ পাছত লগ লাগে। প্রাণীবাচক শব্দৰ পাছত যোগ হ'লে ই পুংলিঙ্গৰ উপৰিও তুচ্চার্থ বহন কৰে। যেনে— ল'ৰাটো, চোৰটো, পোৱালীটো আদি।

-জন ঃ কেৱল মানুহৰ ক্ষেত্রত পুংলিঙ্গ, নির্দিষ্টতা, মান্যার্থ বুজায়। যেনে— মানুহজন, ভকতজন, মন্ত্রীজন আদি।

-জনী ঃ স্ত্রীলিঙ্গ, নির্দিষ্টতা বুজায়। যেনে— ছোৱালীজনী, মানুহজনী, গাইজনী আদি।

-গৰাকী ঃ মানুহৰ ক্ষেত্রত মান্যার্থত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে— আইগৰাকী, ব্যক্তিগৰাকী, বাইদেউগৰাকী আদি।

পদাশ্রিত নির্দেশক -খন, -ডাল আদিয়েও একবচন বুজায় আৰু বস্তুৰ আকৃতিৰ ধাৰণাও দিয়ে।

❍ বহুবচনৰ প্রত্যয় ঃ অসমীয়াত বিশেষ্য, বিশেষণ, সর্বনাম ৰূপৰ পাছত বহুবচনৰ প্রত্যয় সংযোগ কৰি বহুবচনৰ ৰূপ কৰা হয়। সেইবোৰ প্রধানকৈ হ'ল ঃ -বোৰ, -বিলাক, -হঁত, -লোক, -সকল, -মখা, -সোপা আদি। তলত ইহঁতৰ উদাহৰণ দাঙি ধৰা হ'ল—

-বোৰ ঃ প্রাণীবাচক, অপ্রাণীবাচক সকলো শব্দৰ পাছত -বোৰ প্রত্যয় লগ লাগে। যেনে— মানুহবোৰ, কিতাপবোৰ, গছবোৰ, মৰমবোৰ, বেদনাবোৰ আদি।

-বিলাক ঃ প্রাণীবাচক, অপ্রাণীবাচক সকলো শব্দৰ পাছত লগ লাগে। মানুহৰ ক্ষেত্রত 'বোৰ'তকৈ কিছু মান্যার্থত 'বিলাক' প্রত্যয় যোগ হয়।

-হঁত ঃ ব্যৱসায়, জাতি, দল আদি বুজাবলৈ সাধাৰণ অর্থত 'হঁত' লগ লাগে। যেনে— কঁহাৰহঁত, ৰামহঁত। সম্বন্ধ বুজোৱা বিশেষ্য শব্দৰ

পাছত সন্মান অৰ্থত -হঁত লগ লাগে। যেনে— দেউতাহঁত, মাৰা-হঁত আদি। সৰ্বনামৰ পাছত -হঁত লগ লগাই কেৱল বহুবচনৰ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰা হয়। যেনে— সি-হঁত, (তই)ত-হঁত, ই-হঁত আদি। জন্তু বুজোৱা শব্দৰ পাছত -হঁত ব্যৱহাৰ কৰি মানুহৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰিলে গালি বুজায়; যেনে— গৰুহঁত, কুকুৰহঁত আদি।

-লোক ঃ সন্মানসূচক সৰ্বনামৰ পাছত যোগ হয়। মূল ৰূপটোৰ তিৰ্যক ৰূপ, যেনে— তোমালোক, আপোনালোক আদি।

-সকল ঃ বিশেষ্য আৰু সৰ্বনাম শব্দৰ পাছত বেছি সন্মান বুজাবলৈ -সকল যোগ দিয়া হয়। যেনে— আপুনি, কিন্তু আপোনা-লোক, আপোনা-সকল; ছাত্ৰবন্ধুসকল, মন্ত্ৰীসকল, ভকতসকল, এখেতসকল, তেখেতসকল আদি।

-মখা ঃ সামূহিকভাৱে হীন অৰ্থত -মখা ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে— ল'ৰামখা, গৰুমখা, এইমখা, সেইমখা আদি।

-সোপা ঃ হীন অৰ্থত ব্যৱহাৰ হয়। যেনে— জাৱৰসোপা, গালিসোপা, কাপোৰসোপা আদি।

এইবোৰৰ উপৰি অসমীয়াত -জাক, -দল, -পাল, -বৰ্গ, -বৃন্দ,-মণ্ডলী, -গণ, -পুঞ্জ, -মালা, -ৰাজি, -ৰাশি, -আৱলী আদি বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়ৰ প্ৰয়োগ আছে।

➢ *জোৰ বুজোৱা ৰূপ বা প্ৰত্যয় ঃ* কেতিয়াবা বিশেষভাৱে বা জোৰকৈ বুজাবলৈ বিশেষ্য, বিশেষণ, সৰ্বনাম, শব্দবিভক্তি, পৰসৰ্গ, ক্ৰিয়া, ক্ৰিয়াবিশেষণ, সংখ্যাবাচক শব্দ, নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় আৰু অনিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ পাছত কিছুমান যুক্ত ৰূপৰ প্ৰয়োগ কৰা হয়। এই যুক্ত ৰূপবোৰক জোৰ বুজোৱা ৰূপ বা প্ৰত্যয় বুলিও ক'ব পাৰি। এনে ৰূপবোৰক দুটা ভাগত ভগাব পাৰি— ওপৰঞ্চি ভাবত ব্যৱহাৰ হোৱা আৰু ডাঠি কোৱা ভাবত ব্যৱহাৰ হোৱা। ওপৰঞ্চি ভাবত ব্যৱহাৰ হোৱা প্ৰত্যয় '-ও'। ডাঠি কোৱা ভাৱত ব্যৱহাৰ হোৱা প্ৰত্যয় -এ, -এই, -হে, -কে। যেনে—

❍ ওপৰঞ্চি ভাৱত ঃ

বিশেষ্যৰ পাছত ঃ ল'ৰা-ও = ল'ৰাও, মানুহ-ও = মানুহো, তাৰৈ-ও = তাৰৈও।

বিশেষণৰ পাছত ঃ সৰু-ও = সৰুও; ডাঙৰ-ও = ডাঙৰো।

সৰ্বনামৰ পাছত ঃ মই-ও = ময়ো, তুমি-ও = তুমিও, সি-ও = সিও আদি।

শব্দ-বিভক্তিৰ পাছত ঃ মানুহে-ও = মানুহেও, দিল্লীলৈ-ও =দিল্লীলৈও, তোমাৰ-ও = তোমাৰে।

ক্ৰিয়াৰ পাছত ঃ খাব-ও = খাবও, নিব-ও = নিবও, নাচে-ও = নাচেও ।

ক্ৰিয়া-বিশেষণৰ পাছত ঃ কালি-ও = কালিও, তেনেকৈ-ও = তেনেকৈও।

নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ পাছত ঃ কিতাপখন-ও = কিতাপখনো, ল'ৰাজন-ও = ল'ৰাজনো।

অনিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ পাছত ঃ ল'ৰাকেইজনমান-ও = ল'ৰাকেইজনমানো।

❍ ডাঠি কোৱা ভাবত ঃ

বিশেষ্য শব্দৰ পাছত ঃ কিতাপ-এ = কিতাপে, কিতাপ-এহ = কিতাপেই, কিতাপ-হে = কিতাপহে ।

বিশেষণ শব্দৰ পাছত ঃ ডাঙৰ-এ = ডাঙৰে, ডাঙৰ-এই = ডাঙৰেই, ডাঙৰ-হে = ডাঙৰহে ।

সৰ্বনাম শব্দৰ পাছত ঃ মই-এ = ময়ে, মই-এই = ময়েই, মই-হে = মইহে ।

শব্দ-বিভক্তিৰ পাছত ঃ ঘৰলৈ-এ = ঘৰলৈয়ে, ঘৰলৈ-হে = ঘৰলৈহে, ঘৰলৈ-কে = ঘৰলৈকে।

ক্ৰিয়াৰ পাছত ঃ খালোঁ-এ = খালোঁৱে, খালোঁ-এই = খালোঁৱেই, খালোঁ-হে = খালোঁহে।

ক্ৰিয়া-বিশেষণৰ পাছত ঃ আজি-হে = আজিহে, কালি-এ = কালিয়ে, কাইলৈ-কে = কাইলৈকে।

সংখ্যাবাচক শব্দৰ পাছত ঃ তিনি-এ = তিনিয়ে বাজিল, তিনি-এই = তিনিয়েই বাজিল, তিনি-হে = তিনিহে বাজিছে।

অনিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ পাছত ঃ এমাহমান-এ = এমাহমানে হ'ল, এমাহমান-এই = এমাহমানেই হ'ল।

➢ *স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয় ঃ* অসমীয়া ভাষাত কোনো কাৰ্য বিশেষভাৱে বুজাবলৈ প্ৰধানকৈ ক্ৰিয়া বিভক্তিৰ পিছত কিছুমান প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়, তেনেবোৰ প্ৰত্যয়ক স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয় বোলে। কোনো কোনো ব্যাকৰণবিদে এনে প্ৰত্যয়ক অনুসৰ্গ বুলিও অভিহিত কৰিছে। অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহৃত স্বৰ্থিক প্ৰত্যয়বোৰ তলত দেখুওৱা হ'ল।

-গৈ ঃ গৈ স্বৰ্থিক প্ৰত্যয় যোগ কৰিলে কোনো সমাপিকা ক্ৰিয়া হোৱা বুজায়। যেনে— হৰিয়ে কামটো কৰিলেগৈ।

-হি ঃ অসমাপিকা ক্ৰিয়া গঠন কৰা প্ৰত্যয়; কিন্তু -হি স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয়ৰ সহযোগত ক্ৰিয়াটোৱে আন ঠাইৰপৰা আহি সমাধা হোৱা ভাব বুজায়। যেনে— ছোৱালীজনী ঘৰ পালেহি।

-না, -নো ঃ পদৰ পাছত বহি জোৰ দিয়া বা অনুৰোধ কৰা বুজায়। যেনে— আজি আবেলিলৈ আহিবানা; তুমিনো কিয় নোযোৱা।

-চোন ঃ অসমীয়াত সাধাৰণতে মৰমৰে দিয়া আদেশ, আশ্চৰ্য ভাব, আশাৰ ভাব বুজাবলৈ বিভিন্ন পদৰ পাছত -চোন ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে— তুমি কাইলৈ আহিবাচোন (মৰমৰে দিয়া আদেশ), তুমিচোন আজিয়ে আহিলা

(আশ্চর্য), মই এইবোৰ একোকে নাজানোচোন (আশাতীত)।

-দে, -দেই, -দেখোন ঃ মৃদু আদেশ অথবা আশ্চর্য ভাব প্ৰকাশ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে— খা দে। (মৃদু আদেশ), সি আহিম বুলি কৈও নাহিল দেখোন। তুমি নাযাবা দেই।

-হবলা ঃ সম্ভাৱনা বা জোৰ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে— বাবুল আজি আহিব হবলা।

-পাই ঃ নিশ্চিত অর্থত প্রয়োগ কৰা হয়। যেনে— বাবুল আজিও নাহিল পাই ।

-একা ঃ প্রশ্নবাচক অর্থত প্রয়োগ কৰা হয়। যেনে— তাই গ'ল, তুমি একা?

অসমীয়া ভাষাটো প্রত্যয় প্রধান ভাষা। মূল ৰূপৰ আগে-পিছে বিবিধ প্রত্যয় সংযোগ কৰি ভাষাটোত নতুন নতুন শব্দ গঠন কৰা হয়। আকৌ এই ৰূপসমূহ বাক্যবিন্যাসগত কার্যসাধক অর্থাৎ শব্দবিভক্তি, ধাতুবিভক্তি, সম্বন্ধবাচক শব্দত যোগ হোৱা পুৰুষবাচক সর্গ, অসমাপিকা আৰু কর্মবাচ্য গঠন কৰা সর্গ সংযোগ কৰি বাক্যৰ উপযোগী পদ হিচাপে প্রয়োগ কৰা হয়। মূল সংস্কৃত ভাষাৰপৰা উদ্ভূত অসমীয়া ভাষাই ভাষাতাত্ত্বিক দিশত বহুক্ষেত্রত সংস্কৃতৰ নীতি-নিয়ম মানি চলিলেও প্রত্যয় প্রয়োগৰ ক্ষেত্রত স্বকীয় নিয়ম মানি চলা পৰিলক্ষিত হয়। ভাষাটোৰ ৰূপতত্ত্বৰ আলোচনাত প্রত্যয়ে অধিকাংশ ঠাই সামৰি লৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৫ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ -খন/খনি, -গছ/গছি , -চটা — এই কেইটা নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয় কেনে অর্থত ব্যৱহাৰ কৰা হয়?

.....

.....

প্রশ্ন নং ৬ ঃ অনির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয় কাক বোলে?

.....

প্রশ্ন নং ৭ ঃ ডাঠি কোৱা ভাবত ব্যৱহৃত প্রত্যয়ৰ চাৰিটা উদাহৰণসহ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্রশ্ন নং ৮ ঃ স্বার্থিক প্রত্যয় কাক বোলে? উদাহৰণসহ লিখক।

.....

.....

.....

১৫.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অসমীয়া ভাষাৰ অৱস্থানগত আৰু গুণগত প্ৰত্যয়ৰ ধাৰণা হ'ল আৰু শব্দসাধনমূলক আৰু বিভক্তিমূলক প্ৰত্যয়ৰ পাৰ্থক্য ধৰিব পাৰিলে। প্ৰত্যয়ৰ সংযোগত কেনেদৰে নতুন নতুন শব্দ গঠন কৰিব পাৰি সেয়া স্পষ্ট হ'ল।
- অসমীয়া ভাষাৰ নিৰ্দিষ্টতাবাচক, অনিৰ্দিষ্টতাবাচক, লিংগবাচক, বচনাত্মক, জোৰবাচক, স্বাৰ্থিক আদি বিভিন্ন প্ৰত্যয় সম্পৰ্কে বিশদভাৱে জানিব পাৰিলে। এই আলোচনাৰ পৰা ধাৰণা কৰিব পাৰিলে যে অসমীয়া ভাষা প্ৰত্যয় প্ৰধান। মূল ৰূপৰ আগে-পিছে বিবিধ প্ৰত্যয় সংযোগ কৰি ভাষাটোত নতুন নতুন শব্দ গঠন কৰা হয়। মন কৰিবলগীয়া যে মূল সংস্কৃত ভাষাৰপৰা উদ্ভূত অসমীয়া ভাষাই ভাষাতাত্ত্বিক দিশত বহুক্ষেত্ৰত সংস্কৃতৰ নীতি-নিয়ম মানি চলিলেও প্ৰত্যয় প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত স্বকীয় নিয়ম মানি চলা পৰিলক্ষিত হয়। ভাষাটোৰ ৰূপতত্ত্বৰ আলোচনাত প্ৰত্যয়ে অধিকাংশ ঠাই সামৰি লৈছে।

১৫.৬ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) কাকতি, বাণীকান্ত (১৯৯৬); *অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশ;* (হাজৰিকা, বিশ্বেশ্বৰ অনুঃ); বৰপেটা ঃ বাণীকান্ত কাকতি জন্ম শতবাৰ্ষিকী উদ্‌যাপন সমিতি (প্ৰথম প্ৰকাশ ১৯৪১)।

২) গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ (১৯৯৭); *অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ;* গুৱাহাটী ঃ মণি-মাণিক প্ৰকাশ।

৩) গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ (১৯৯৫); *অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ-কথা;* গুৱাহাটী ঃ মণি-মাণিক প্ৰকাশ।

৪) গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ (১৯৯৯); *অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৫) গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ (২০০৩); *অসমীয়া ব্যাকৰণৰ প্ৰৱেশ;* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৬) গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ (১৯৯৬); *অসমীয়া বৰ্ণপ্ৰকাশ*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৭) পাঠক, ৰমেশ (১৯৯৮); *ব্যাকৰণ আৰু প্ৰাকৃতি বিজ্ঞান;* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৮) বৰা, লীলাৱতী শইকীয়া (২০০৬); *অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৯) বৰা, লীলাৱতী শইকীয়া আৰু পাটগিৰি, দীপ্তি ফুকন (২০০৩) (সম্পাঃ); *ভাষা-জিজ্ঞাসা*; গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

১০) বৰা, সত্যনাথ (১৯৯৮); *বহল ব্যাকৰণ;* গুৱাহাটী।

১১) বৰুৱা, ভীমকান্ত (১৯৯৭); *অসমীয়া ভাষা;* ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

১২) বৰুৱা, হেমচন্দ্ৰ (১৯৯৮); *অসমীয়া ব্যাকৰণ;* ডিব্ৰুগড় ঃ ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়।

১৩) ভৰালী, দেবানন্দ (১৯৯৩); *অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

১৪) মেধি, কালিৰাম (১৯৯৯); *অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব;* গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

১৫) হাজৰিকা, লক্ষী (২০০৬); *ভাষাবিজ্ঞান আৰু অসমীয়া ভাষাবিজ্ঞান পৰিচিতি;* গুৱাহাটী ঃ আশা বুক ষ্টল।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

১৬) Dutta Baruah, P. N. (1978). *A Comparative Analysis of the Morphological Aspects of Assamese and Oriya (Ph.D. Thesis).* Guwahati: Gauhati University.

১৭) Goswami, G. (1982). *Structure of Assamese.* Guwahati: Gauhati University.

১৮) Kakati, B. (2007). *Assamese : Its Formation and Development.* Guwahati: Lawyers Book Stall.

১৫.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্গবোধক বাক্যত প্ৰয়োগৰ স্থান আৰু গুণ বা কাৰ্যৰ আধাৰত প্ৰধানকৈ দুটা ভাগত ভাগ কৰা হয় — অৱস্থানগত সৰ্গ বা প্ৰত্যয় (positional affix) আৰু গুণগত বা কাৰ্যগত সৰ্গ (functional affix)।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া ভাষালৈ আৰৱী-পাৰ্চীৰপৰা অহা পূৰ্বপ্ৰত্যয়ৰ চাৰিটা উদাহৰণ হ'ল—

কাৰ	ঃ	কাৰবাৰ, কাৰখানা, কাৰচাজি আদি।
গৰ	ঃ	গৰমিল, গৰহাজিৰ, গৰলায়ক আদি।
দৰ	ঃ	দৰবাৰ, দৰকাৰ, দৰগাহ আদি।
ব	ঃ	বনাম, বকলম আদি।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বিশেষ্য শব্দ গঠন কৰা তদ্ধিত প্ৰত্যয়ৰ চাৰিটা উদাহৰণসহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল —

-অক	ঃ	খেতি-অক, খেতিয়ক
-অনি	ঃ	কাঠ-অনি, কাঠনি
-অৰি, -অৰী	ঃ	লগ-অৰী, লগৰী আদি।
-অৰীয়া	ঃ	নাও-অৰীয়া, নাৱৰীয়া

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নাই। কোনো কেনোৱে 'কেই'-ক মধ্যপ্ৰত্যয় বুলি ক'ব বিচাৰে যদিও ই মধ্যপ্ৰত্যয়ৰ প্ৰকৃত বৈশিষ্ট্য বহন নকৰে।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ -খন/খনি — বহল, চেপেটা অৰ্থত বস্তুবাচক শব্দৰ পিছত বহে। 'খন'তকৈ ক্ষুদ্ৰতৰ বুজাবলৈ 'খনি' ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে — কিতাপখন/কিতাপখনি, নৈখন/নৈখনি।

-গছ/গছি ঃ দীঘল আৰু লেহুকা অৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে — বন্তিগছ, জৰীগছ।

-চটা ঃ দীঘল আৰু চেপেটা বস্তু বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যেনে — বাঁহচটা, কাঠচটা।

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অনিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ে নিৰ্ধাৰিত বস্তুটো নিৰ্দিষ্ট কৰি নেদেখুৱায়। কেতিয়াবা নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয়ৰ আগত 'এ' অথবা ভিন্ন সংখ্যাবাচক শব্দ যোগ কৰি এনে কৰা হয়।

৭ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ডাঠি কোৱা ভাবত ব্যৱহৃত প্ৰত্যয়ৰ চাৰিটা উদাহৰণ উল্লেখ কৰা হ'ল—

বিশেষ্য শব্দৰ পাছত ঃ কিতাপ-এ = কিতাপে, কিতাপ-এহ = কিতাপেই আদি।

বিশেষণ শব্দৰ পাছত ঃ ডাঙৰ-এ = ডাঙৰে, ডাঙৰ-এই = ডাঙৰেই আদি।

সৰ্বনাম শব্দৰ পাছত ঃ মই-এ = ময়ে, মই-এই = ময়েই, মই-হে = মইহে আদি।

শব্দ-বিভক্তিৰ পাছত ঃ ঘৰলৈ-এ = ঘৰলৈয়ে, ঘৰলৈ-হে = ঘৰলৈহে আদি।

৮ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া ভাষাত কোনো কাৰ্য বিশেষভাৱে বুজাবলৈ প্ৰধানকৈ ক্ৰিয়া বিভক্তিৰ পিছত কিছুমান প্ৰত্যয় ব্যৱহাৰ কৰা হয়, তেনেবোৰ প্ৰত্যয়ক স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয় বোলে। যেনে — হৰিয়ে কামটো কৰিলেগৈ— ইয়াত 'গৈ' স্বৰ্থিক প্ৰত্যয় যোগ কৰা হৈছে।

১৫.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ তলত দিয়া প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ লিখক—

ক) অসমীয়া ভাষাত স্ত্ৰীপ্ৰত্যয় কেইটা আৰু কি কি?

খ) অসমীয়া ভাষাৰ সৰ্গসমূহক কেইটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি আৰু কি কি?

গ) সৰ্গ বুলিলে কি বুজে ?

চুটি প্ৰশ্ন (১৫০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ তদ্ধিত প্ৰত্যয়ৰ সংযোগত শব্দৰ শ্ৰেণী পৰিৱৰ্তন হোৱা দহটা শব্দ লিখক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ বহুবচনাত্মক প্ৰত্যয়বোৰ কি কি? আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ জোৰ বুজোৱা প্ৰত্যয় বুলিলে কি বুজে? অসমীয়া ভাষাৰ জোৰ প্ৰত্যয় সম্পৰ্কে এটা টোকা যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ তলত দিয়া শব্দসমূহ ভাঙি দেখুৱাওক আৰু কি প্ৰত্যয় যোগ হৈছে লিখক — মাৰি, খুলীয়া, দলীয়, তামী, কামিলা, মেলুৱৈ, ভঙুৱা, যুৱীয়া, দুখুনী, পেটুলা, ৰণুৱা, জপনা, নাটনি, বিলনীয়া, চোৰাঙ, ৰুগীয়া, পনীয়া, উৰুঙা, নাহৰণি, যুঁজাৰু।

ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ অসমীয়া ভাষাত বচন আৰু লিংগ ব্যাকৰণগত বিষয় হয়নে? অসমীয়া ভাষাৰ বচন আৰু লিংগ নিৰূপক প্ৰত্যয়ৰ উদাহৰণসহ আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ নিৰ্দিষ্টতাবাচক প্ৰত্যয় সম্পৰ্কে উদাহৰণসহ আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ অৱস্থানগত প্ৰত্যয় মানে কি? অসমীয়া ভাষাৰ অৱস্থানগত প্ৰত্যয় সম্পৰ্কে বহলাই আলোচনা যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ স্ত্ৰী-প্ৰত্যয় মানে কি? অসমীয়া ভাষাৰ স্ত্ৰী-প্ৰত্যয়ৰ বিষয়ে উদাহৰণসহ এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ স্বাৰ্থিক প্ৰত্যয়ৰ বিষয়ে উদাহৰণসহ এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

*** ***** ***